

Vědci z Masarykovy univerzity získali prestižní ERC Synergy Grant na výzkum propojenosti komunit v raně středověké Evropě

6.11.2025 - | Masarykova univerzita

Skupina výzkumníků v čele s archeologem Jiřím Macháčkem z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity získala významný ERC Synergy Grant 2025. Jedná se o grant určený na výzkum vývoje Evropy po pádu Římské říše, konkrétně na dosud málo prozkoumaný, ale významný přínos širokých vrstev běžného obyvatelstva pro rozvoj post-římské Evropy.

Co se stalo s Evropou po pádu Římské říše? Na tuto otázku hledají vědci odpověď již dlouhou dobu. Při výzkumu tohoto období (450 až 900 n. l.) se dosud důraz kladl na politické dějiny a činy králů, biskupů, aristokratů a jejich nadvládu nad různými národy, které byly zaznamenány v písemných zprávách z té doby. „Také archeologové se zaměřovali na bohaté hroby a jiné atraktivní nálezy. Existuje však i jiná archeologie. Archeologie, která dokumentuje život obyčejných lidí, kteří tvořili 99 % celé populace a kteří dosud zůstávali ve stínu elit, přestože pro vznik nové společnosti po rozpadu Římské říše byli stejně důležití, ne-li důležitější než králové a knížata,“ uvádí Jiří Macháček, vedoucí Ústavu archeologie a muzeologie FF MU. Do výzkumu se zapojí také italská Università Cattolica del Sacro Cuore, belgická Katholieke Universiteit Leuven a nizozemská Leiden University, která výzkum koordinuje.

V projektu s názvem Connected Communities in early medieval Europe (Propojené komunity v raně středověké Evropě) se odborníci zaměří na prozkoumání tisíců předmětů nalezených v hrobech běžného obyvatelstva i dobový kontext pohřebních zvyklostí, které se dodržovaly napříč Evropou. „Chtěli bychom přehodnotit tradiční představu, že po pádu Západořímské říše se původně sjednocená a propojená Evropa rozpadla na řadu izolovaných a vzájemně bojujících barbarských království ovládaných elitními etnicky definovanými skupinami. Tento obraz vytvořený historiky z pozdní antiky a raného středověku stále do značné míry určuje to, co si lidé myslí o době velkého stěhování národů, která propojovala dobu římskou a středověk. Tito autoři však patřili k politické a intelektuální elitě a svá historická díla psali v zájmu této skupiny,“ říká Jiří Macháček. A shrnuje, že aktuální výzkum představí jinou středověkou Evropu – Evropu většiny obyvatelstva, která byla dosud podceňovaná. A to i přesto, že archeologické doklady o této vrstvě obyvatel jsou zcela průkazné. „Fakt, že byla tehdejší Evropa vysoce propojená i na úrovni úplně normálních lidí, dokumentuje obrovské množství předmětů nalezených v hrobech nebo rituály, které lidé sdílí navzdory velkým vzdálenostem. Potvrzuje to i výzkum starověké DNA,“ dodává Macháček.

Záměrem výzkumníků je jít ještě „nad rámec DNA“ a genetických vztahů a ukázat, jak tyto vazby vznikaly a jak byly udržovány. Důraz chtějí klást především na to, co bylo Evropě společné, než na to, co Evropu rozdělovalo. „Jsme přesvědčeni o tom, že každodenní zvyky, myšlenky a sociální vazby lidí byly pro post-římský rozvoj Evropy stejně důležité jako hrdinské činy králů, aristokratů či svatých popsané v písemných pramenech. Chceme se ve výzkumu zaměřit na konkrétní kategorie artefaktů vyrobených z dostupnějších materiálů, hlavně ze železa a skla, a na jejich distribuci v Evropě. Opírat se budeme o nově vyvíjené a inovativní chemicko-fyzikální analýzy k určení jejich původu a způsobu šíření. Budeme také zkoumat, jak a proč se myšlenky, jako například pohřební zvyky, rozšířily po celé Evropě, a jak různá místa rozptýlená v krajině, sloužící k formálnímu i neformálnímu setkávání

lidí, usnadnily komunikaci a přenos myšlenek, znalostí a výrobků nebo surovin," vysvětluje Macháček. Výzkum plánovaný v novém projektu je podle něj silně interdisciplinární, tzn. že využívá poznatky a metody různých vědních oborů k pochopení různých cest vedoucích ke vzniku základů té Evropy, v níž dnes žijeme i my, a internacionální, spojující odborníky z různých zemí Evropy.

Náročná příprava ERC projektu proběhla v rámci Operačního programu Jan Amos Komenský s názvem RES-HUM zkoumající odolnost lidské kultury. Podíleli se na ní Jiří Macháček a vědci z Nizozemska, včetně Franse Theuwse.

ERC SYNERGY GRANT

ERC granty jsou nejprestižnější výzkumné granty v Evropě. Důraz je kladen na vzájemné obohacování různých vědeckých oborů, včetně nekonvenčních přístupů, a výzkumu na rozhraní zavedených disciplín. Spolupráce mezi jednotlivými skupinami odborníků slibuje, že povede k vědeckému průlomů, který by při individuální práci vědců nebyl možný. Výzkumy pod hlavičkou ERC se stávají vzorem pro ostatní vědce, a to v celosvětovém měřítku. Granty se udělují až na šest let s celkovým rozpočtem až 10 milionů eur.

Jiří Macháček je prvním na Masarykově univerzitě, komu se podařilo ERC Synergy Grant získat. Celkově jde o 17. ERC grant pro Masarykovu univerzitu.

PROJEKT PROPOJENÉ KOMUNITY V RANĚ STŘEDOVĚKÉ EVROPĚ

Projekt Connected Communities in early medieval Europe (Propojené komunity v raně středověké Evropě) začne v dubnu roku 2026 a získá rozpočet 10 milionů euro.

Projekt je výsledkem spolupráce předních odborníků na archeologii raného středověku z různých částí Evropy, což zaručuje co nejlepší pokrytí evropského území. Partnery jsou Univerzita v Leidenu (Nizozemsko: Frans Theuws), KU Leuven (Belgie: Patrick Degryse), Masarykova univerzita (Brno, Česká republika: Jiří Macháček), Università Cattolica del Sacro Cuore (Milán, Itálie: Caterina Giostra), Uppsala University (Švédsko: Alison Klevnäs), Freiburg University (Německo: Susanne Brather-Walter), Centre national de la Recherche Scientifique (Paříž, Francie: Alexandre Disser) a National Museum Of Antiquities (Leiden, Nizozemsko: Lucas Petit).

<https://www.muni.cz/pro-media/tiskove-zpravy/vedci-z-masarykovy-univerzity-ziskali-prestizni-erc-synergy-grant-na-vyzkum-propojenosti-komunit-v-rane-stredoveke-evrope>